

RAMBOLL

RAPPORT

**Sammanställning av
kartläggningar,
behovsanalyser och planer för
fortsatt arbete**

Januari 2020

SAMMANFATTNING

Under 2018 hade Delegationen mot segregation i uppdrag att fördela statsbidrag till kommuner och landsting och till ideella föreningar och stiftelser.¹ Syftet med statsbidragen var att skapa förutsättningar för kunskapsuppbyggnad och samverkan utifrån lokala förutsättningar och behov. Kommuner och regioner samt ideella föreningar och stiftelser fick ansöka om medel för att genomföra kartläggning och behovsanalys och ta fram plan för fortsatt arbete. Delegationen mot segregation beviljade 54 kommuner, 6 regioner och 96 ideella föreningar och stiftelser statsbidrag.

Ramboll har på uppdrag av Delegationen mot segregation genomfört en dokumentanalys av aktörernas kartläggning, behovsanalys och plan för fortsatt arbete. Uppdraget syftade till att sammanfatta essensen av underlagen genom att sammanfatta och analysera återkommande utmaningar och behov aktörerna beskriver samt vilka förslag på insatser i det fortsatta arbetet som lyfts fram.

I rapporten redogör Ramboll för övergripande beskrivningar av *de vanligaste* problemen, behoven och planerade insatser som aktörerna beskriver. Ramboll konstaterar att kartläggningarna beskriver skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor i de geografiska områdena som undersökts. Aktörernas problembeskrivning knyter ofta an till flera av regeringens fem prioriterade områden i regeringens arbete mot segregation, vilka är boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhället och brottslighet.² Det huvudsakliga problemet som beskrivs handlar om skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor mellan personer boende i områden med socioekonomiska utmaningar och personer som bor i områden med goda socioekonomiska förhållanden. Den socioekonomiska boendesegregationen samvarierar ofta – men inte alltid – med en etnisk segregation.

Merparten av kommuner, regioner och ideella föreningar och stiftelser beskriver att det finns ett behov av samverkan mellan sektorer och aktörer i arbetet mot att minska och motverka segregation. Det efterfrågas även gemensamma målbilder på lokal och regional nivå i arbetet mot att minska och motverka segregation.

Kommunernas plan för fortsatt arbete har främst ett organisatoriskt fokus, där de önskar stärka sin strategiska styrning i arbetet att minska och motverka segregation.

Kommunerna önskar även att främja samverkan både internt och med andra aktörer i syfte att bättre ta tillvara på den kunskap som finns internt och i andra organisationer och för att nå ut till önskade målgrupper på bästa sätt.

För ideella föreningar och stiftelser handlar behoven framförallt om insatser för att stärka människors, och i synnerhet ungas, demokratiska och sociala delaktighet. För ideella föreningar och stiftelser är det vanligt att planen för fortsatt arbete är fokuserad på lösningar som ligger nära deras ordinarie uppdrag.

¹ Enligt förordning (2018:118) om statsbidrag till kommuner och regioner för att minska och motverka segregation och enligt förordning (2018:119) om statsbidrag till ideella föreningar och stiftelser för att minska och motverka segregation.

² Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation, 2018

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	1
1.1	Bakgrund till uppdraget	1
1.2	Rambolls uppdrag	1
1.3	Genomförande av uppdraget	1
1.4	Potentiella faktorer som påverkat resultaten och sammanställningen	2
1.5	Disposition	3
2.	Kommuner	4
2.1	Vilka problem beskriver kommunerna?	4
2.2	Vilka behov lyfter kommunerna?	6
2.3	Vilka insatser planerar kommunerna?	7
2.4	Likheter och skillnader mellan kommuntyper	8
3.	Regioner	11
3.1	Vilka problem beskriver regionerna?	11
3.2	Vilka behov lyfter regionerna?	12
3.3	Vilka insatser planerar regionerna?	12
4.	Ideella föreningar och stiftelser	13
4.1	Vilka problem beskriver föreningarna och stiftelserna?	13
4.2	Vilka behov lyfter föreningarna och stiftelserna?	15
4.3	Vilka insatser planerar ideella föreningar och stiftelser?	16
5.	Pågående arbete	19
5.1	Mycket arbete pågår redan i kommunerna för att motverka och minska segregation	19
5.2	Jämlik hälsa fokus i regioners pågående arbete	19
5.3	Föreningar och stiftelser arbetar med olika fokus och inriktning	20
6.	Sammanfattande slutsatser	21
7.	Analys	22
7.1	Vilken separation/åtskillnad framställs som ett problem?	22
7.2	Vilka problem/konsekvenser har den här separationen/åtskillnaden?	23
7.3	Vilka individer/grupper missgynnas/gynnas av problemframställningen?	23
7.4	Hur arbetar/vill aktörer åtgärda separationen/åtskillnaden?	24
8.	Bilaga 1	27

1. INLEDNING

I detta inledande kapitel beskrivs bakgrund till uppdraget och därefter Rambolls uppdrag samt genomförande av uppdraget. Slutligen redovisas potentiella faktorer som Ramboll bedömer kan ha påverkat resultaten.

1.1 Bakgrund till uppdraget

Delegationen mot segregation fördelade under 2018 statsbidrag till kommuner, regioner, ideella föreningar och stiftelser för att minska och motverka segregation. Syftet med statsbidragen var att skapa förutsättningar för kunskapsuppbyggnad och samverkan utifrån lokala förutsättningar och behov. Under hösten 2018 genomfördes kartläggningar, behovsanalyser och planer för fortsatt arbete av 54 kommuner, 6 regioner och 96 ideella föreningar och stiftelser.

1.2 Rambolls uppdrag

Ramboll har på uppdrag av Delegationen mot segregation genomfört en dokumentanalys av aktörernas kartläggningar, behovsanalyser och planer för fortsatt arbete. Uppdraget innefattar att sammanfatta essensen av dokumenten och utföra en analys av vilka återkommande utmaningar och behov aktörerna beskriver samt vilka förslag på insatser i det fortsatta arbetet som lyfts fram.

Det är viktigt att belysa att detta PM är en övergripande beskrivning av *de vanligaste* problemen, behoven och planerade insatser som aktörerna beskriver. De teman som beskrivs baseras på Rambolls uppfattning av de rådande utmaningar som lyfts utifrån genomläsningen av dokumenten.

1.3 Genomförande av uppdraget

Genomförandet har bestått av tre faser: uppstart, genomförande och rapportering. Uppstartsfasen bestod av ett uppstartsmöte för att sätta gemensamma ramar för arbetet. Inriktningen i Rambolls genomgång av materialet har utvecklats i dialog med Delegationen mot segregation. Figur 1 beskriver den övergripande arbetsprocessen i arbetet med dokumentstudien och i följande avsnitt beskrivs Rambolls genomförande mer utförligt.

Figur 1 Beskrivning av arbetsprocess

1.3.1 Struktur för dokumentanalys

Arbetet inleddes med att Ramboll översiktligt gick igenom underlagen och skapade sig en inledande förståelse för hur materialet var uppbyggt. Det bedömdes vara viktigt att skapa en god förståelse av materialets karaktär och innehåll så att valet av frågor att fokusera på i genomläsningen fångar essensen i kartläggningarna på ett användbart sätt.

Efter en genomgång av cirka tio kartläggningar identifierades återkommande teman som analysen kunde baseras på. Dessa teman innefattade bland annat en indelning av kategorier för problembeskrivningarna, så som arbetsmarknad, brottslighet, hälsa och en uppdelning för huruvida kartläggningen belyste ett jämställdhetsperspektiv. För att säkerställa att kategorierna var relevanta och att essensen i kartläggningarna återgavs

på ett användbart sätt levererades ett första utkast på sammanställningen baserat på Rambolls första genomläsning. Syftet var att återkoppla till Delegationen mot segregation om hur kategorierna fungerar och om det fanns behov av att lägga till, utveckla eller stryka några kategorier. Därefter genomfördes en strukturerad dokumentanalys utifrån överenskomna kvalitativa kategoriseringar. De kategoriseringar som Ramboll och myndigheten enades om presenteras i Bilaga 1.

1.3.2 Genomgång av material

Ramboll har genomfört en strukturerad läsning av kartläggningar, behovsanalyser och plan för fortsatt arbete som inkommit till myndigheten för att belysa vilka utmaningar och problem som främst lyfts, vilka behov de olika aktörerna efterlyser samt vilka insatser som pågår och planeras.

Ramboll har gått igenom dokument från 44 kommuner, 6 regioner, 2 kommunförbund och 90 ideella föreningar och stiftelser. Till detta material har det funnits några bortfall. Anledningen är att det i vissa fall har saknats material eller att materialet har varit bristfälligt. Totalt saknades material från 2 kommuner samt från 5 ideella föreningar och stiftelser. Bortfallet redovisas i Bilaga 1.

1.4 Potentiella faktorer som påverkat resultaten och sammanställningen

Ramboll har identifierat flera faktorer som bedöms ha påverkat resultaten för dokumentanalysen. Dessa faktorer innefattar stödmaterialets påverkan, skillnader i underlagen från aktörerna samt att myndigheten inte tillfördes några nya medel att fördela under 2019, vilket var planerat ursprungligen. Dessa faktorer beskrivs närmare i avsnitten nedan. Utöver dessa faktorer kan det finnas andra saker som påverkat resultaten. Exempelvis att aktörerna genomförde sina kartläggningar, behovsanalys och planer för fortsatt arbete i samband med riksdagsvalet 2018.

I rapporten redogör Ramboll för övergripande beskrivningar av de vanligaste problemen, behoven och planerade insatser som aktörerna beskriver. Redogörelsen behöver läsas med utgångspunkt i att det är Rambolls uppfattning av de huvudsakliga teman i underlagen. Redogörelsen behöver också sättas i relation till faktorer som sannolikt påverkat aktörernas beskrivningar och därmed underlag som ingått i uppdragen. Det bör noteras att genomläsningen haft till syfte att skapa en övergripande förståelse för vad underlagen säger och inte ge en heltäckande bild.

1.4.1 Stödmaterial med bland annat förslag på indikatorer

För att underlätta för ideella föreningar och stiftelser att genomföra sin kartläggning och behovsanalys tog Delegationen mot segregation fram ett stödmaterial till kommuner och regioner, respektive ideella föreningar och stiftelser.³ I stödmaterialet föreslår myndigheten att kartläggningarna gärna får beröra områdena utbildning, arbete, demokratisk delaktighet, jämställdhet, trygghet och boendemiljö. Dessa områden svarar till regeringens fem prioriterade områden i arbetet mot segregation.⁴ I stödmaterialet till kommuner och regioner finns även förslag på lämpliga indikatorer kopplat till respektive område.

Även om stödmaterialet syftat till att vara till hjälp i aktörernas arbete med framförallt kartläggningarna, anser Ramboll att stödmaterialet i stor utsträckning styrt aktörerna i

³ <https://www.delmos.se/wp-content/uploads/2018/06/Delmos-Kartlaggning-och-behovsanalys-Ideella-foreningar-och-stiftelser-2018-05-30.pdf>

⁴ Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation, 2018

deras genomförande av kartläggningarna. En konsekvens av detta är att vi sett att aktörerna redogör för statistik kopplat till samtliga föreslagna områden istället för att själva fundera över vilka frågor de tycker är viktiga att analysera i förhållande till segregation i just det området. Detta har bland annat försvårat Rambolls arbete med att utvärdera vilka problemområden aktörerna själva tycker är viktigast att belysa.

1.4.2 Omfattning och struktur på underlagen har varierat

Kartläggningarna är av varierande innehåll och fokus vilket har utgjort en utmaning i att få till en bra överblick över materialet. Dessutom har underlagen varit olika omfattande. Delegationen mot segregation beskriver i sin egen redovisning att aktörer som beviljats statsbidrag haft olika erfarenheter av analys- och utredningsarbete. Detta kan vara en förklaring till att underlagen ibland varit väldigt olika och att kvalitén på underlagen varierat.

Ramboll vill vidare lyfta fram att metodologiska vägval hos aktörerna kan påverka resultaten och innehållet i underlagen. Det handlar framförallt om genomförande av kartläggningarna och hur avgränsningar för undersökningsområden gjorts. Exempelvis kan omfattningen eller graden av segregation variera beroende på hur stort eller litet ett kartlagt område är.

Ramboll noterar även att en del kartläggningar baseras på relativt få intervjuer. Detta gör det mer osäkert att exempelvis dra några övergripande slutsatser över målgruppens upplevelse av sin situation.

1.4.3 Indraget statsbidrag

I december 2018 fick Delegationen mot segregation besked om att förbereda myndighetens avveckling till och med den 31 december 2019 samt besked om att det inte skulle tillföras några nya medel att fördela för arbetet mot segregation under 2019.⁵ Besluten fick konsekvenser för bidragsmottagarnas arbete, framförallt för deras plan för fortsatt arbete.⁶ Detta kan också Ramboll bekräfta efter vår genomgång av aktörernas plan för fortsatt arbete. Besluten om indraget bidrag har särskilt påverkat ideella föreningar och stiftelsers möjlighet att realisera sina planer för fortsatt arbete. För dessa aktörer konstaterar Ramboll att det ofta finns kostnadsberäkningar för det fortsatta arbetet men sällan en bestämd finansiär. I vissa fall saknas även plan för fortsatt arbete eller så är den mycket kortfattad på grund av detta.

1.5 Disposition

PM:et är strukturerat enligt följande. Kapitel 2 sammanfattar materialet från kommunerna. Där redovisas först kommunernas upplevda utmaningar, vilka behov kommunerna lyfter, vilka insatser kommunerna planerar och till sist likheter och skillnader mellan kommuntyper. De två kapitlen som följer efter kommunerna är upplagda på liknande sätt men fokuserar istället på regioner respektive ideella föreningar och stiftelser. I kapitel 5 beskrivs sedan pågående arbete som bedrivs av aktörerna. I kapitlet därefter sammanfattas de resultat som tagits upp. I ett sista kapitel ger Ramboll en mer djupgående analys av vad kartläggningarna har visat.

⁵ Delegationen mot segregation kan läggas ner", Delmos.se, 2019-01-16

⁶ Delegationen mot Segregation. Redovisning av statsbidrag 2018

2. KOMMUNER

I detta kapitel redovisas en sammanfattande beskrivning av innehållet i kommunernas kartläggningar, behovsanalyser och plan för fortsatt arbete. Kapitlet redovisar först för vilka problem som kommunerna huvudsakligen lyfter fram, därefter vilka behov som beskrivs samt insatser som planeras. Kapitlet redogör slutligen för likheter och skillnader mellan kommuntyper.

2.1 Vilka problem beskriver kommunerna?

De flesta kommuner adresserar utmaningar kopplade till segregation utifrån regeringens fem prioriterade områden i arbetet mot segregation, dessa är arbetsmarknad, skola och utbildning, boende, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet.⁷ Ett fåtal kommuner har dock snarare haft ett internt fokus, så som att analysera förutsättningar och behov för kommunens samlade arbete mot segregation. Vidare fokuserar vissa kommuner på särskilda områden i termer av specifika bostadsområden, utmaningar eller målgrupper. Det kan exempelvis vara särskilt utsatta områden enligt polisens definition, trygghetsfrågor eller gruppen nyanlända. De huvudsakliga problemen som framställs av kommuner handlar om socioekonomisk segregation, ojämlika uppväxt- och levnadsvillkor och delaktighet. Det är också vanligt att kommuner belyser organisatoriska problem i form av bristande samverkan och samsyn. Utmaningarna är många gånger gemensamma mellan kommunerna, men varierar i omfattning.

2.1.1 Boendesegregation ett vanligt problem i kommuner

En genomgående problembeskrivning i kommunernas kartläggningar är att människor från olika socioekonomiska och/eller etniska grupper lever rumsligt åtskilda. Kommuner har ofta områden med respektive utan socioekonomiska utmaningar. Härefter betecknas det som områden med socioekonomiska utmaningar och områden med goda socioekonomiska förhållanden.

Områden med socioekonomiska utmaningar är främst i fokus för kartläggningarna. Områdena kännetecknas vanligtvis av låg utbildningsnivå, hög arbetslöshet, lägre valdeltagande, sämre hälsotillstånd och en homogen befolkningssammansättning. En utmaning som många kommuner beskriver handlar om en allt mer uppdelad bostadsmarknad. Detta beskrivs till viss del vara en orsak till den boendesegregation som råder. Det är ofta en låg variation av upplåtelseformer, varav områden med socioekonomiska utmaningar kännetecknas av en hög andel hyresrätter medan områden med goda socioekonomiska förhållanden har en hög andel bostadsrätter. Brist på hyresrätter och långa bostadsköer slår hårdast mot let, varav ungdomar, personer med funktionsvariationer och utrikes födda särskilt lyfts. Vidare har områden med socioekonomiska utmaningar ofta problem med trångboddhet, vilket genererar negativa konsekvenser för individer och bostadsområden.

I vissa kommuners kartläggningar framgår att in- och utflyttning i vissa bostadsområden, där resurssvaga flyttar in och resursstarka flyttar ut, stämplar dessa områden som mindre attraktiva.

⁷ Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation, 2018

2.1.2 Skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor mellan geografiska områden och grupper av människor

Kommuner beskriver att såväl andelen sysselsatta som andelen arbetslösa skiljer sig åt mellan geografiska områden och grupper av människor. Det är framförallt skillnaden i förvärvsfrekvens mellan inrikes födda och utrikes födda som gapet ökar. Bristande tillgång till nätverk, språksvårigheter, låg utbildningsnivå och matchningsproblematik beskrivs ofta som förklaringsfaktorer. Den kompetens som många som står utanför arbetsmarknaden besitter tas inte tillvara på grund av att kravspecifikationerna inte matchar sökandes kunskaper. Det är vidare risk för ett socialt arv i områden med hög andel långtidsarbetslöshet och bidragsberoende. I en av kartläggningarna beskrivs det som att barn och unga i vissa områden växer upp i en "inlärld hjälplöshet". Unga och nyanlända står oftare utanför arbetsmarknaden och bristen på enkla jobb beskrivs av vissa kommuner som försvårande faktor.

Att barn från områden med socioekonomiska utmaningar respektive områden med goda socioekonomiska förhållanden går i olika skolor beskrivs som ett problem i många kommuner och ofta som en konsekvens av boendesegregation och det fria skolvalet. Del leder till att barn och unga både bor och går i samma skola som barn från liknande socioekonomisk bakgrund. Ett annat vanligt problem som lyfts i kommunernas kartläggningar är stora skillnader i skolresultat, både mellan skolor och utifrån elevernas socioekonomiska bakgrund. Föräldrarnas utbildningsbakgrund är den vanligaste förklaringsfaktorn till detta. Skolor i områden med socioekonomiska utmaningar beskrivs ibland ha sämre förutsättningar än områden med goda socioekonomiska förhållande. Exempelvis i form av andelen behöriga lärare.

Slutligen beskrivs kriminalitet, framförallt narkotikarelaterad kriminalitet, vara ett större problem i områden med socioekonomiska utmaningar. Vidare varierar den upplevda tryggheten mellan områden och grupper. Yngre känner sig ofta mindre trygga än äldre och flickor och kvinnor känner sig ofta mindre trygga än pojkar och män.

2.1.3 Demokratiskt deltagande och engagemang i föreningslivet varierar mellan områden och grupper

Det är ofta stora skillnader i valdeltagande mellan olika kommundelar, varav störst andel går till vallokalen i områden med goda socioekonomiska förhållanden och lägst andel röstar i områden med socioekonomiska utmaningar. Vidare är både utbud och deltagande i föreningsaktiviteter ofta betydligt lägre områden med socioekonomiska utmaningar. Ekonomiska hinder är vanliga förklaringsfaktorer till ett lägre deltagande bland barn och unga i dessa områden. En annan förklaringsfaktor handlar om att ungdomar i områden med socioekonomiska utmaningar har lägre kännedom om, och därför deltar i lägre utsträckning i föreningslivet. I vissa kartläggningar lyfts även upplevd rasism och dåligt bemötande från inrikes födda gentemot utrikes födda som en orsak till att nyanlända har svårt att engagera sig. Vad gäller deltagande i fritidsaktiviteter lyfts flickor och kvinnor med utländsk bakgrund som den grupp som deltar minst i föreningsliv och civilsamhället.

Ett annat återkommande problem är att tjänstemän på kommunerna upplever att delaktighet och medskapande är lågt bland vissa invånare. Framförallt ungdomar och personer med funktionsvariationer upplevs stå långt ifrån påverkansmöjligheter i kommunen och med begränsad möjlighet att få sina röster hörda.

Slutligen lyfts bristen på mötesplatser över kultur- och generationsgränser som ett vanligt problem i kommunernas kartläggningar. Det finns få naturliga mötesplatser där inrikes- och utrikes födda kan mötas. Fritidsgårdar attraherar en relativt homogen

grupp av unga vilket innebär att de i dagsläget inte skapar de möten mellan olika grupper av unga som önskas. Generellt beskrivs en brist på geografiska rum och platser för jämlika möten där det kan skapas en bättre gemenskap och värdefulla nätverk mellan personer med svensk respektive utländsk bakgrund.

2.1.4 Bristande samsyn och samverkan ett vanligt organisatoriskt problem

Utöver de utmaningar som kommunernas kartläggningar lyfter i förhållande till geografiska områden och grupper av människor framträder även organisatoriska utmaningar inom kommunen. Ett vanligt problem i förhållande till kommunernas arbete för att motverka och minska segregation är en bristande samsyn och samverkan, både inom kommunen och mellan förvaltningar men även mellan kommunen och andra aktörer, så som polis, Arbetsförmedlingen eller andra myndigheter samt civilsamhället. För lyckad samverkan krävs tydliga uppdrag, roller och struktur för att främja tillit till varandras ansvar. Stuprörstänk och begränsad kunskap om det arbete som bedrivs i andra förvaltningar och hos andra aktörer är ett hinder i arbetet för att minska och motverka segregation. Hinder för samverkan inom den egna kommunen kan vara att verksamheter har olika mål, budget och prioriteringar.

Vidare råder det brist på långsiktighet och tålamod vad gäller de insatser som genomförs. Framförallt insatser som genomförs i områden med socioekonomiska utmaningar.

2.1.5 Ett jämställdhetsperspektiv integreras i kartläggningarna

De flesta kommuner har någon form av jämställdhetsperspektiv i sina kartläggningar. Till stor del handlar det om könsuppdelad statistik, framförallt kopplat till arbetsmarknad, hälsa och trygghet. Det lyfts att kvinnor har lägre inkomst än män, att kvinnors ohälsotal och psykiska hälsa är sämre än mäns och att kvinnor i högre grad känner sig otrygga. Skillnader i skolresultat, där flickor presterar bättre än pojkar, lyfts också. Andra sätt som jämställdhetsperspektiv förekommer är att lyfta kvinnor och mäns olika förutsättningar och utmaningar, samt att mål och åtgärder i planen för fortsatt arbete ibland riktas specifikt mot kvinnor.

2.2 Vilka behov lyfter kommunerna?

De behov som kommunerna lyfter tar ofta utgångspunkt i de problembeskrivningar som läggs fram, men det handlar till största del om bättre styrning och samverkan inom kommunen och med andra aktörer. Andra vanliga teman i kommunernas behovsanalyser handlar om behov av bättre och fler boenden, fler arbetstillfällen och mötesplatser, ett förstärkt trygghetsarbete samt ett medskapande arbetssätt. Vad gäller styrning och samverkan finns framförallt ett behov av ökad samverkan, samsyn och gemensamma målbilder internt inom kommunen men också med civilsamhället, andra myndigheter och ibland regionen. Även behov av tydliga prioriteringar samt mätbara mål i arbetet mot att minska och motverka segregation. Vidare behövs kartläggning och uppföljning av insatser för ökad kunskap om vilka insatser som är effektiva för en mer strategisk och relevant inriktning i arbetet mot segregation.

Behovet av bättre boenden innefattar större variation av upplåtelseformer, trygga och välskötta bostadsområden och fler boenden för grupper med socioekonomiska utmaningar.

Kommunerna ser även ett behov av att skapa fler arbetstillfällen, bättre kompetensmatchning och insatser för språkutveckling. Slutligen finns ett behov av fler inkluderande geografiska rum och områden för exempelvis kunskapsinhämtning,

rekreation och möten samt att involvera de grupper som berörs av insatserna. Ett vanligt behov är fler meningsfulla fritidsaktiviteter som attraherar en bredare grupp av unga. Det är också viktigt att arbeta främjande och förebyggande, framförallt riktat till barn och unga. Det handlar bland annat om förstärkta insatser och resurser inom skolan, exempelvis att stärka elevhälsan.

2.3 Vilka insatser planerar kommunerna?

Kommunernas insatser kan kategoriseras utifrån organisatoriska och operativa insatser. Nedan presenteras en sammanfattning av kommunernas insatser uppdelat på dessa två kategorier.

2.3.1 Organisatoriska insatser

Liksom kommunernas behovsanalys har planen för fortsatt arbete framförallt ett organisatoriskt fokus på den egna verksamheten eller kommunen som helhet och som huvudsaklig målgrupp.

2.3.1.1 *Stärkt samverkan en viktig insats för kommuner*

De insatser som planeras handlar till stor del om att stärka samverkan internt inom kommunens egen organisation, både inom och framförallt mellan förvaltningar. Kommunernas plan för fortsatt arbete handlar också om att stärka och utveckla samverkan mellan kommunen och externa parter inom civilsamhället eller med andra myndigheter samt näringsliv.

Ökad samverkan planeras ske genom att utveckla tvärsektoriella och sektorsövergripande arbetsgrupper, samverkansform och nätverk. Med tvärsektoriell samverkan syftar kommuner framförallt till ökad samverkan mellan förvaltningar i samma kommun. Det kan exempelvis handla om att skapa en samlad representation från olika delar av kommunens förvaltningar i arbetet mot segregation och framförallt inom särskilda frågor, exempelvis skolan, trygghetsarbetet eller arbetsmarknadsetablering. En del kommuner beskriver samtidigt tvärsektoriell samverkan som samverkan mellan kommun och externa aktörer. Sektorsövergripande samverkan, enligt kommunerna, handlar framförallt om att utveckla eller förbättra samverkan mellan kommunen och andra aktörer.

Kommunerna ser flera syften till att stärka eller utveckla samverkan inom kommunen och med andra aktörer. Det handlar exempelvis om att bli bättre på att ta tillvara på och använda den kunskap som finns inom den egna kommunen bland olika förvaltningar men också hos andra aktörer inom exempelvis civilsamhället. Det kan handla om kunskap kopplat till en viss målgrupp eller kunskap om befintliga insatser.

Kommunerna vill också samverka i syfte att effektivisera och samordna insatser och för att nå ut till prioriterad målgrupp på bästa sätt. En del kommuner vill exempelvis skapa en mer sammanhållen process kring integration och arbetsmarknadsetablering där berörda aktörer samarbetar bättre. Men framförallt handlar det om att samla aktörer med ansvar och koppling till områden som anses vara viktiga i arbetet med att förebygga och minska segregation som exempelvis arbete, skola eller boende.

2.3.1.2 *Många kommuner vill förbättra sin strategiska styrning*

Kommunernas förslag på insatser kan också vara kopplade till strategisk styrning och framtagandet av handlingsplaner, strategier och program med målområden och åtgärder kring arbetet med att minska och motverka segregation. De styrdokument som föreslås och presenteras kan ta olika form och tar i mer eller mindre grad utgångspunkt i segregation som sådan. En mindre kommun i Skånerregionen planerar att ta fram en handlingsplan för att motverka och minska segregation med

utgångspunkt i kartläggning, behovsanalys och kommunens mål. En kommun i Västra Götaland ska på liknande sätt ta fram en integrationsplan. Det vanligaste är att kommuner planerar att ta fram en handlingsplan eller strategi med ett bredare fokus. De flesta ska ta fram handlingsplaner för social hållbarhet. Andra exempel på handlingsplaner är ett program för inkludering och social sammanhållning samt en hållbarhets- och demokratiplan. Det finns också exempel där kommuner ska ta fram mål kopplade till att minska och motverka segregation i redan befintliga styrdokument.

2.3.1.3 *Nya funktioner och utökad kunskap vanliga insatser i kommuner*

Andra organisatoriska insatser som föreslås är nya eller specifika funktioner, så som arbetsledare eller samordnare. Samordnare ska ofta ha som syfte att agera brygga mellan förvaltningen och personer i områden med socioekonomiska utmaningar. De kan också vara ansvariga för att utvärdera insatser och projekt som genomförts med syfte att minska och motverka segregation. Det är också vanligt att kommuner vill satsa på kunskapshöjande insatser i form av behovsinventeringar, omvärldsbevakning, forskningsinsatser och målgruppsanalyser. Syftet är att arbetet mot segregation ska riktas mot områden där det behövs som mest eller för att öka evidensen av insatserna.

2.3.2 **Operativa insatser**

Vissa mer operativa insatser föreslås. Operativa insatser kan ha specifika geografiska områden eller grupper som målgrupp. De vanligaste målgrupperna är boende i områden med socioekonomiska utmaningar – barn och unga, nyanlända samt kvinnor.

2.3.2.1 *Insatser för ökad delaktighet i samhället viktigt för kommuner*

De operativa insatser som föreslås kopplas ofta till de problembeskrivningar som kartläggning och behovsanalys har belyst. Generellt handlar det till stor del om ökat deltagande i samhället. Det kan handla om att utveckla befintliga eller att skapa nya arbetsmarknadsinsatser, så som utbildningsinsatser och jobbspår, eller att involvera målgrupper i de insatser som planeras via medborgardialoger, workshops och fokusgrupper. Många kommuner vill skapa mötesplatser och ökad gemenskap mellan grupper. Flera vill bredda fritidsverksamheten för att locka nya grupper, framförallt tjejer, till att delta i större utsträckning.

Andra återkommande insatser är att utveckla föräldrastödet, exempelvis genom föräldrautbildningar, etablering av fler familjecentraler samt utökade hembesök hos förstagångsföräldrar.

2.4 **Likheter och skillnader mellan kommuntyper**

De problem, behov och insatser som kommunerna presenterar i sina kartläggningar har analyserats utifrån kommuntyp. Ramboll har använt sig utav Sveriges kommuner och regioners kommunindelning:

- Mindre kommuner/landsbygdskommuner
- Större städer och kommuner nära större städer
- Storstäder och storstadsnära kommuner

2.4.1 **Socioekonomisk segregation och ojämlika levnadsvillkor vanliga problem oavsett kommuntyp**

De problem som lyfts i kartläggningarna är till stor del likartade oavsett kommuntyp. De flesta kommuner lyfter problem kopplat till skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor mellan geografiska områden och grupper av människor. Mindre såväl som större kommuner har problem med att olika grupper lever rumsligt åtskilda och att vissa områden präglas av högre arbetslöshet, lägre förvärvsfrekvens, lägre utbildningsgrad,

lägre valdeltagande och mer ohälsa jämfört med andra områden. Oberoende av kommuntyp lyfter de flesta kommuner även problem med skolegregation, bostadsbrist och trångboddhet för resurssvaga, bristande tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter och arenor där personer från olika bakgrund kan mötas.

2.4.2 Brist på jobb, samhällsservice och ett stort flyktingmottagande problem i mindre kommuner – kriminalitet och dålig matchning på arbetsmarknaden problem i större städer

Vissa skillnader mellan kommuntyper framträder. Mindre kommuner och landsbygdskommuner lyfter i högre utsträckning än storstadskommuner att det råder en brist på arbetstillfällen och enkla jobb. Bristen på stora företag och att många traditionella arbeten inom industrin har försvunnit anges som bidragande orsaker till detta. I mindre kommuner och landsbygdskommuner framgår också att bristande samhällsservice, inte minst kopplat till kollektivtrafik, är ett problem. Bristande kollektivtrafik utanför centralorter skapar ett bilberoende, vilket framförallt påverkar unga och resurssvaga. En mindre kommun i Västmanland lyfter även att det påverkar nyanländas möjlighet till studier, då kommunen själv inte kan erbjuda Komvux och att alla nyanlända inte har råd att pendla. Slutligen är det vanligare att mindre kommuner och landsbygdskommuner lyfter att de tagit emot många nyanlända och att det har lett till ökad segregation, en större andel med försörjningsstöd och i allmänhet ställer stora krav på kommunens verksamheter.

En del problem är också mer framträdande i storstäder och storstadsnära kommuner. En utbredning av kriminella nätverk, droghandel och narkotikaanvändning lyfts oftare som problem i större kommuner. I relation till arbetsmarknaden beskrivs dålig matchning av kompetens som ett problem vad gäller att få ut människor i arbete och att det är svårare för Arbetsförmedlingen att matcha utbildning och arbetsmarknad för personer födda utomlands än personer födda i Sverige.

2.4.3 Behov och insatser i hög grad likartade oavsett kommuntyp

Behoven som kommunerna presenterar är i hög grad likartade. Oavsett kommuntyp framhålls behovet av bättre styrning och samordning, samverkan internt och externt samt gemensamma målbilder. Fler mötesplatser, ökad trygghet och att få fler personer i arbete är också gemensamma behov oberoende av kommuntyp. En skillnad som finns i landsbygdskommuner kontra andra kommuner är behovet av fler personer i arbetsför ålder. Detta kopplar till den demografiska utmaning som vissa mindre kommuner, framförallt i norr, står inför i termer av avbefolkning och allt fler äldre. Generellt är behovsanalyserna varierande i omfattning och ibland visionära snarare än konkreta. I allmänhet lyfts behovet av att bryta den segregation som finns.

Oavsett kommuntyp är många insatser kopplade till den egna verksamheten. Det handlar om att utveckla och stärka det interna och organisatoriska arbetet inom kommunens ansvarsområden. Mindre såväl som större kommuner vill utveckla kommunens styrning, samordning och samverkan med andra aktörer i arbetet mot segregation. Det är också vanligt att skapa nya eller specifika funktioner, så som samordnare och arbetsgrupper, samt att satsa på kunskaphöjande insatser. Andra kommungemensamma insatser som planeras är att skapa fler mötesplatser och bedriva insatser i områden med socioekonomiska utmaningar för att personer i dessa områden ska få en ökad delaktighet i civilsamhället och en meningsfull fritid.

Det går att utröna vissa skillnader vad gäller insatser utifrån kommuntyp. Mindre kommuner och landsbygdskommuner lyfter i större utsträckning insatser som handlar om att skapa förutsättningar för företag eller föreningsverksamhet att etablera sig. De har också mer målgruppsnära insatser, så som dialoger och workshops. Större

kommuner och storstäder tenderar att lägga stor vikt på organisatoriska insatser i form av tydligare styrning och att utveckla kunskap, metoder och verktyg kopplat till segregation. Generellt är planer för fortsatt arbete mer ambitiösa och omfattande i sitt innehåll i storstäder och större kommuner relativt mindre kommuner och landsbygdskommuner. Det finns flera potentiella förklaringar till detta. Det kan sannolikt bero på att de har mer resurser och vana av att arbeta med dessa frågor men det kan också vara en fråga om politisk prioritering. Dessutom kan det bero på omfattningen av och eller kommunens upplevelse av sina utmaningar kopplat till segregation.

3. REGIONER

I detta kapitel redovisas en sammanfattande beskrivning av innehållet i regionernas kartläggningar, behovsanalyser och plan för fortsatt arbete. Kartläggningar, behovsanalyser och planer för fortsatt arbete har genomförts av ett litet urval av regioner och analysen baseras endast på underlag från tre regioner. Detta påverkar möjligheten att redovisa generella beskrivningar från underlagen. Kapitlet redovisar först för vilka problem som regionerna huvudsakligen lyfter fram, därefter vilka behov som beskrivs samt insatser som planeras.

3.1 Vilka problem beskriver regionerna?

I likhet med kommunerna adresseras de regionala utmaningarna i stor utsträckning med utgångspunkt i regeringens fem fokusområden, med extra tyngd på hälsa och hälsans bestämningsfaktorer. Regionerna fokuserar på hälso- och sjukvård i sina kartläggningar, framförallt på segregation kopplat till jämlik hälsa. Detta är inget förvånande givet att det hör till regionernas ansvarsområden. De kartläggningar som är på regional nivå, men som inte är utförd av en region, har däremot inte detta fokus.

Den främsta utmaningen som regionerna lyfter gäller socioekonomiska skillnader mellan olika kommuner i regionen eller mellan områden inom regionens kommuner.

Ett par regioner fokuserar även mycket på regionens interna strukturer och verksamheter, och vad som saknas i dessa kopplat till arbetet med segregation. De problem som lyfts inom detta område är generellt bristande samverkan med kommuner i regionen och brist på samverkan med fokus på förebyggande insatser.

3.1.1 Socioekonomiska skillnader är främsta problemet

Regionerna redovisar ofta utmaningar genom att beskriva socioekonomiska skillnader mellan olika kommuner i regionen eller mellan geografiska områden inom regionens kommuner. De socioekonomiska skillnaderna framkommer bland annat i skillnader gällande andelen arbetslösa, andelen behöriga till gymnasiet och andelen föräldrar med kort utbildning. Det beskrivs även skillnader mellan kommuner/områden vad gäller andel personer i ekonomisk utsatthet, inkomstnivå och andel familjer som mottar ekonomiskt bistånd.

Den socioekonomiska segregationen anses vara en konsekvens av bland annat bostadssegregationen och den bristande rörligheten på bostadsmarknaden. Dessa två faktorer verkar vara ett utbrett problem i de kartlagda regionerna. Bostadssegregationen och den bristande rörligheten på bostadsmarknaden förstärks vidare av att det i vissa områden bara finns en typ av upplåtelseform.

3.1.2 Utmaningar kopplat till vissa grupper

Återkommande i kartläggningarna är att målgruppen barn och unga samt nyanlända särskilt lyfts fram. Ungas livsvillkor skiljer sig mycket beroende på var en bor. Ungdomar upplever att ens livsmöjligheter även påverkas av faktorer såsom socioekonomi, etnisk bakgrund, könsidentitet eller funktionalitet.

I en av de större regionernas kartläggning framkommer att utmaningar med segregation generellt förknippas med problem som nyanlända ofta drabbas av, så som svårigheter att hitta bostad och bidragsberoende. Fokus på nyanlända och utrikes födda förekommer även i andra regioners kartläggningar. Detta motiveras av att denna grupp är särskilt utsatt och att ett behov av exempelvis hälsofrämjande insatser för denna grupp redan identifierats.

3.1.3 Jämställdhetsperspektiv finns med i kartläggningarna

I stort sett alla kartläggningar har någon form av jämställdhetsperspektiv. Det vanligaste är att regionerna redovisar statistik uppdelat på kön med syfte att belysa skillnader mellan könen. En del regioner tar även upp problem som främst drabbar män eller kvinnor. Det belyses bland annat att kvinnor skattar sin mentala hälsa lägre än män och att mäns åkommor tas på större allvar än kvinnors.

3.2 Vilka behov lyfter regionerna?

3.2.1 Interna förändringar ett vanligt behov hos regionerna

De behov som regionerna lyfter handlar till stor del om strategisk styrning och samverkan. Flera framhäver att de har behov av att ta fram en sektorsövergripande och långsiktig plan för regionen. Arbetet mot segregation skulle gynnas av att regionerna samarbetade på ett mer effektivt sätt med kommuner i regionen. Ett exempel på detta är att kartläggningarna belyser problem som kräver insatser i skolan. För detta behöver kommunerna bli involverade i arbetet tillsammans med respektive region. Aktörerna beskriver dock inte närmre förutsättningarna för denna typ av samarbete. En region lyfter vidare att det krävs metoder för att mäta segregationen i regionen.

Ökad samverkan med civilsamhället och ideella föreningar och stiftelser som företrädare utsatta grupper är även behov som framkommer i behovsanalyserna. Syftet med detta är att säkerställa målgruppsrelevans i planerade folkhälsokampanjer samt att öka förståelsen för olika målgruppers uppfattning av regionernas arbete. En region lyfte vidare att det krävs metoder för att mäta segregationen i regionen.

3.2.2 Främja jämlik hälsa det vanligaste operativa behovet

Behov som inte rör det interna arbetet hos regionerna handlar framförallt om att främja jämlik hälsa i regionen. Nyanlända och utrikesfödda är målgruppen som enligt behovsanalysen främst är i behov av hälsofrämjande insatser. Ungas behov lyfts också i flera behovsanalyser, där behov av gemensamma ytor, mötesplatser och en ökad känsla av sammanhang framförallt framhävs.

3.3 Vilka insatser planerar regionerna?

3.3.1 Formulera en gemensam problem- och målbild av segregationen

Likt de behov som lyfts är de flesta planerade insatser kopplade till det interna arbetet hos regionerna. Flera regioner framhåller att en del av arbetet i att uppnå ökad samverkan med andra aktörer i regionen är att formulera en gemensam problem- och målbild av segregationen i regionen. I en region planeras det även att ta fram en modell för att följa upp samverkan i regionen. Vidare framförs det i flera kartläggningar att det ska satsas på att öka kunskapen om segregationen, dess bakomliggande mekanismer samt ta fram verktyg för att arbeta med att minska och motverka segregationen.

Inom området hälso- och sjukvård framkommer det generellt inga tydliga planerade insatser. Flera regioner framhåller att det redan sker operativt arbete kopplat till att minska och motverka segregation. Hälso- och sjukvården har exempelvis ofta fokus på att erbjuda en jämlik och jämställd vård. Insatser i vården görs även med särskild inriktning på asylsökande, nyanlända och övriga utrikesfödda.

4. IDEELLA FÖRENINGAR OCH STIFTELSE

I detta kapitel redovisas en sammanfattande beskrivning av innehållet i ideella föreningar och stiftelsers kartläggningar, behovsanalyser och plan för fortsatt arbete. Kapitlet redovisar först för vilka problem som ideella föreningar och stiftelsers huvudsakligen lyfter fram, därefter vilka behov som beskrivs samt insatser som planeras.

4.1 Vilka problem beskriver föreningarna och stiftelserna?

Även föreningarna och stiftelserna adresserar utmaningar med koppling till regeringens fem fokusområden, dock har inte alltid en aktör täckt alla fem områden. Föreningarna och stiftelserna har för det mesta fokuserat på en eller flera specifika geografiska områden i en eller flera kommuner i sina kartläggningar och behovsanalyser. Därutöver fokuserar dessa aktörer ofta på särskilt utsatta målgrupper i sina problembeskrivningar. Detta förklaras sannolikt av att ideella föreningar och stiftelser ofta har en inriktning mot just specifika målgrupper. Vanligt förekommande målgrupper är barn och unga och kvinnor. Inom dessa grupper är det särskilt situationen för utrikes födda, ensamkommande eller nyanlända som beskrivs. Det är deras upplevelse av sitt grannskap, förutsättningar i samhället och behov som lyfts fram.

4.1.1 Segregationens konsekvenser på individnivå lyfts fram

Segregationens konsekvenser på individnivå adresseras i högre grad av föreningar och stiftelser än av kommuner och regioner. Dessa beskriver uppväxt- och livsvillkoren för boende i framförallt områden med socioekonomiska utmaningar och hur barn och unga samt vuxna som påverkas av segregationen upplever sin situation.

4.1.1.1 Ojämlika uppväxt- och levnadsvillkor för barn och unga

Segregationen beskrivs bidra med tydliga negativa konsekvenser för barn och unga som växer upp och lever i områden med socioekonomiska utmaningar. Det handlar bland annat om ojämlikhet i tillgång till fritidsaktiviteter, skillnader i tillgång till en skola med kvalificerade lärare eller sämre upplevd hälsa.

Trångboddhet beskrivs som ett vanligt problem i områden med socioekonomiska utmaningar, vilket påverkar barn och ungas livssituation negativt. Att leva trångt kan exempelvis påverka ungdomars möjligheter till studier. Trångboddhet i kombination med bristande tillgång till fritidsaktiviteter kan också leda till att ungdomar i högre grad är ute om kvällar och nätter vilket i sin tur kan öka risken för att begå brott eller skadegörelse.

Barn och unga boende i områden med socioekonomiska utmaningar beskrivs även ha lägre tilltro till sin framtid, upplever i mindre grad att de kan lyckas i livet och har varierande motivation till sina studier. Det saknas också, enligt många föreningar och stiftelser, positiva förebilder för barn och unga i närområdet. Det är också vanligt att boendemiljön är mer otrygg och andelen brott är högre i dessa områden med socioekonomiska utmaningar.

Även familjens socioekonomiska bakgrund påverkar barn och ungas livsvillkor. Möjligheten att utöva idrott genom en idrottsförening eller andra föreningsaktiviteter är ofta begränsad för barn och unga som lever i familjer med sämre socioekonomiska villkor. Att barn och ungas möjlighet till stöd av sina föräldrar ser så olika ut är ett problem enligt många föreningar och stiftelser. Föräldrars förutsättningar att vara engagerad i skolgång och fritidsaktiviteter varierar och hänger ofta samman med föräldrarnas socioekonomiska bakgrund och boendeområde.

4.1.1.2 *Ett upplevt utanförskap*

Föreningarna och stiftelserna beskriver hur boende upplever det är att leva i ett område med socioekonomiska utmaningar, eller områden som av utomstående parter, exempelvis polis eller media, klassas som utsatt. Människor som lever i områden med socioekonomiska utmaningar upplever ett utanförskap på grund av var de bor, sin socioekonomiska status eller var de är födda. Det handlar både om att känna sig utanför samhället men också uppleva sig ha sämre livsmöjligheter än andra.

Människor upplever sig ha varierad tillgång till olika geografiska rum och områden. Rörelsefriheten uppfattas som lägre hos vissa människor och grupper, framförallt på grund av sociala, mentala eller geografiska barriärer. Detta tar sig exempelvis uttryck i att inte kunna, eller uppleva sig kunna, röra sig fritt i alla delar i en kommun. Föreningar och stiftelser beskriver hur invånare i vissa bostadsområden eller kommundelar aldrig eller sällan rör sig utanför sina stadsdelar, vilket kan leda till isolering av vissa grupper. Barriärerna består ofta av ens egna eller andras föreställningar men kan ibland också vara reella hinder i form av bristande infrastruktur. Rädslan för att utsättas för rasism och diskriminering beskrivs påverka människors rörelsemönster negativt. I dessa fall kan det egna bostadsområdet uppfattas vara en skyddad zon i jämförelse med andra delar.

4.1.1.3 *Hinder för engagemang och organisering*

Föreningarna och stiftelserna beskriver flera typer av hinder för engagemang och organisering gällande demokratisk delaktighet. Varför boende i exempelvis områden med socioekonomiska utmaningar är mindre delaktiga i föreningslivet förklaras bland annat av att det saknas lokala idrottsföreningar eller meningsfulla fritidsaktiviteter. Även lokalbrist påverkar tillgången till fysiska platser där människor kan mötas. Det förklaras också av föreningarnas förmåga att nå ut till nya målgrupper. På individnivå kan språkbrist, kunskaper om föreningsliv eller möjligheter att engagera sig politiskt vara en tröskel. Många gånger saknas det även plattformar för människor att göra sin röst hörd på.

4.1.2 Media uppfattas ge en orättvis bild av vissa bostadsområden

Ett problem som flertalet föreningar och stiftelser adresserar i sina kartläggningar är att vissa bostadsområden, ofta områden med socioekonomiska utmaningar, porträtteras orättvist i media. Det är framförallt boendeområden i storstäder som förekommer i mediernas rapportering. Mediernas porträttering uppfattas bidra till en stigmatisering och en förstärkning av redan existerande fördomar. Både aktörernas själva samt boende som intervjuats dementerar medias bild av deras bostadsområden. Dessa personer känner ibland inte igen beskrivningarna av bostadsområdena som otrygga eller kriminella. Den negativa medieporträttering har ibland en negativ effekt för de boendes egna upplevelser av sin närmiljö och omgivning. Detta kan förstärka känslor av social exkludering och leda till att sitt bostadsområde upplevs som en annorlunda och avvikande plats.

4.1.3 Utmaning att navigera i det svenska samhället

En utmaning som lyfts av flertalet föreningar och stiftelser är att inte ha korrekta eller tillräckliga kunskaper om hur samhället fungerar. Det gäller framförallt nyanlända, ensamkommande ungdomar och utrikes födda. De handlar om att kunna navigera i det svenska samhället kring lagar, regler och samhällsinstitutioner. Dessa grupper har i högre utsträckning än andra svårt att tolka och förstå rådande lagar och regler, hantera kontakten med olika myndigheter och tyda myndighetsbeslut. Ett stort problem beskrivs vara att det offentliga ofta saknar eller har mycket begränsad möjlighet att stötta nämnda grupper kring detta.

4.1.3.1 *Bristande tillit till samhällsinstitutioner*

Det existerar även en misstro eller rädsla mot samhällssystem och samhällsinstitutioner, som myndigheter eller kommuner. Ofta grundar sig denna misstro i tidigare upplevelser av diskriminering eller dålig behandling.

4.1.3.2 *Strukturella hinder på arbets- och bostadsmarknaden*

Strukturella hinder påverkar vissa gruppers etablering på arbets- och bostadsmarknaden. Problem som bland annat lyfts är att nyanlända ofta saknar kunskap om arbetskultur, om vilka jobb som finns eller vad som krävs för att få ett jobb. Dessutom försvåras möjligheten att få jobb genom att många rekryteringar görs via kontakter. Högt ställda språkrav nämns ofta som en ytterligare försvårande faktor.

Bostadsmarknadens utformning och utveckling missgynnar framförallt grupper med socioekonomiska utmaningar. Tillgängliga bostäder för socioekonomiskt utsatta grupper, som exempelvis hyresrätter, uppfattas minska. Vidare belyser föreningar och stiftelser att segregationen på bostads- och arbetsmarknaden ofta grundar sig i en strukturell diskriminering.

4.1.4 Jämställdhetsperspektivet är särskilt framträdande hos vissa föreningar och stiftelser

Många föreningar och stiftelser har någon form av jämställdhetsperspektiv i sina kartläggningar. Det handlar om könsuppdelad statistik eller att särskilt lyfta fram kvinnor och tjejers situation eller erfarenheter.

En kvinnoorganisation har specifikt kartlagt utrikes födda kvinnors levnadsvillkor i två utvalda bostadsområden och undersökt hur ojämställdhet och segregation samvarierar. Utrikes födda kvinnor har sämre levnadsvillkor gällande etableringen på arbetsmarknaden, villkor för utbildning samt har lägre nivå av makt och inflytande. Dessutom konstateras att utrikes födda kvinnor löper större risk för fysisk och psykiska ohälsa. Denna grupp löper också högre risk för att utsättas för hot och våld i hemmet. Vidare konstateras kunskapsluckor kring utrikes födda kvinnors erfarenheter och levnadsvillkor.

En annan tjejorganisation har särskilt fokuserat på nyanlända flickor och jämfört med situationen för tjejer som inte är nyanlända. En tydlig skillnad mellan grupperna är att psykisk ohälsa är överrepresenterad hos nyanlända flickor jämfört med flickor som inte är nyanlända. Vidare beskrivs att kommundillhörighet avgör vilket bemötande och stöd nyanlända tjejer får och vilka möjligheter de har att bygga sociala nätverk och utöva fritidsintressen.

När det gäller övriga aktörernas kartläggningar och analys över befintliga utmaningar är det vanligt att gruppen tjejer eller kvinnor förekommer i diskussioner om hedersrelaterat våld och förtryck. I vissa kartläggningar framkommer även att det framförallt är tjejer som upplever allmänna plaster som otrygga eller generellt känner sig mindre trygga i samhället. Samtidigt beskriver andra kartläggningar hur killar i områden med socioekonomiska utmaningar känner sig mindre trygga i jämförelse med killar från områden med goda socioekonomiska förhållanden.

4.2 Vilka behov lyfter föreningarna och stiftelserna?

Behoven handlar framförallt om insatser för att stärka människors, och i synnerhet ungas, demokratiska och sociala delaktighet. Det handlar även om att få människor att bli mer delaktiga i den egna närmiljön och övriga samhället samt stärka uppväxt- och levnadsvillkor i områden med socioekonomiska utmaningar. Behoven handlar därför

om insatser för att främja social inkludering men också om att öka människors egenmakt genom att rusta dem till arbete eller studier.

En del föreningar och stiftelser problematiserar medias porträttering av vissa bostadsområden. Dessa aktörer ser ett behov av att bryta stigmatiseringen och den negativa mediebilderna av vissa bostadsområden.

Föreningar och stiftelser lyfter även behov bättre samordning av insatser som redan genomförs av civilsamhället. Även behov av mer samverkan mellan civilsamhälle, offentlig sektor och näringsliv lyfts fram.

4.2.1 Behov av insatser för att främja demokratisk och social delaktighet

Behov som lyfts handlar både om en utökad fritidsverksamhet där människor får möjlighet till en aktiv fritid samt behov av en mer ändamålsenlig fritidsverksamhet som lockar en bredare grupp av människor. Utbudet av fritidsaktiviteter, framförallt i områden som saknar aktiviteter, bör bli fler. Men det är också viktigt att människor får utlopp för sina intressen och önskemål och därför behöver fritidsaktiviteterna vara relevanta och behovsanpassade för fler grupper. Framförallt grupper som inte nås av det ordinarie utbudet föreningarnas och stiftelsernas insatser idag eller som inte deltar i föreningslivet. Exempelvis boende i områden med socioekonomiska utmaningar, personer med utländsk bakgrund eller kvinnor och tjejer. Föreningarna och stiftelserna beskriver behov av aktiviteter som i större utsträckning än idag svarar till människors intressen och önskemål. För att kunna utforma behovsanpassade aktiviteter betonar föreningar och stiftelser att det är viktigt att involvera den tilltänkta målgruppen.

4.2.2 Behov av ökad och långsiktig finansiering

Behoven handlar vidare om att stärka det lokala närsamhället i områden med socioekonomiska utmaningar. Dessutom åberopar föreningar och stiftelser mer resurser till sin egen verksamhet för att i högre grad kunna bidra till arbetet för att minska och motverka segregation.

Föreningarnas verksamhet och möjlighet att utöka verksamheten är avhängigt extern finansiering. För att kunna bedriva projekt långsiktigt och integrera dem i ordinarie verksamhet ser aktörerna behov av ökad och långsiktig finansiering för deras verksamhet.

4.3 Vilka insatser planerar ideella föreningar och stiftelser?

Föreningarnas och stiftelsernas förslag på insatser handlar framförallt om att utveckla redan befintlig verksamhet. Aktiviteter och insatser som föreslås ligger i linje med aktörernas ordinarie verksamhet och inriktning. Statsbidraget har möjliggjort att föreningar och stiftelser kan se över befintlig verksamhet och identifiera förbättrings- och utvecklingspotential. En del föreningar och stiftelser har hämtat in olika målgruppers perspektiv för att utveckla befintlig verksamhet eller har som avsikt att initiera nya insatser eller driva projekt. Aktörerna planerar exempelvis att rikta sig till nya målgrupper eller etablera sig på nya platser.

Flertalet av föreningarna och stiftelserna planerar insatser lokalt, antingen fokuserat i ett specifikt bostadsområde eller riktat mot en specifik målgrupp. Planerna för fortsatt arbete innehåller förslag på olika typer av insatser och aktiviteter som kan genomföras. Nedan beskrivs de huvudsakliga inriktningarna på föreningarnas och stiftelsernas insatser som identifierats.

4.3.1 Bidra till ett mer aktivt föreningsliv och fler fritidsaktiviteter

En stor del av föreningarnas och stiftelsernas planerade insatser syftar till att bidra till ett aktivt föreningsliv, erbjuda en ökad tillgång till fritidsaktiviteter och bidra till ett socialt sammanhang. Insatserna riktas framförallt till barn och unga, nyanlända eller personer bosatta i områden med socioekonomiska utmaningar. Det handlar framförallt om att arbeta för fler fritidsaktiviteter som svarar mot målgruppens behov och önskemål. Det handlar även om att utforma insatser som sänker de trösklar som vissa målgrupper upplever finns. Vanligt förekommande förslag på insatser handlar exempelvis om att sprida kunskap om föreningslivet till grupper som saknar tidigare erfarenhet av föreningsliv, exempelvis nyanlända eller utrikes födda.

Aktiviteter som föreslås av föreningarna och stiftelserna handlar bland annat om att öppna upp ny verksamhet i områden där föreningen saknar närvaro eller att utöka redan befintlig verksamhet med nya insatser som förväntas locka nya målgrupper. En ökad delaktighet och ökad tillgång till fritidsaktiviteter förväntas kunna skapa tryggare boendemiljöer. Vissa föreningar och stiftelser vill söka samarbeta med andra föreningar och stiftelser eller erbjuda aktiviteter på kvällar och helger. Ibland planerar aktörerna inte någon ny verksamhet utan planen för fortsatt arbete handlar snarare om att bibehålla befintlig verksamhet.

4.3.2 Främja jämlika möten

Flera föreningar och stiftelser som beviljats medel av Delegationen mot segregation arbetar med att skapa möten mellan människor. Detta innebär att aktörernas förslag på insatser för att minska och motverka segregation också fokuserar på att främja möten. Det handlar framförallt om möten mellan etablerade svenskar och nyanlända eller utrikes födda, men i vissa fall även om möten över generationsgränser.

4.3.3 Insatser för att rusta och stärka individer

En stor del av föreningarnas och stiftelsers planerade insatser fokuserar på att stärka särskilda målgrupper eller boende i vissa utvalda områden. Det rör sig ofta om insatser som antingen kompletterar befintliga verksamheter som drivs av kommun eller myndighet, eller insatser som föreningar och stiftelser identifierat saknas.

Dessa insatser handlar exempelvis om olika typer av arbetsmarknads- och utbildningsinsatser för att stärka människors möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden eller i högre grad integreras i samhället. Insatserna riktar sig ofta till målgrupper som står långt bort från arbetsmarknaden, exempelvis nyanlända, utrikes födda eller vissa ungdomar, såsom unga som varken arbetar eller studerar. Exempel på insatser är CV-verkstäder, läxhjälp, fadderverksamhet, mentorskap, rådgivning för att starta företag, extra stöttning i det svenska språket eller utökad samhällsorientering. Det finns även aktörer som vill stötta ungdomar att engagera sig politiskt. En del föreningar vill också arbeta mot föräldrar och stötta dem i föräldrarollen.

4.3.4 Stärka och bygga upp det lokala närsamhället och närmiljön

Många föreningar har ett lokalt fokus och deras planerade insatser syftar till att stärka det lokala närsamhället både på individnivå, riktat till de boende, men även på lokal nivå. På lokal nivå handlar det om att bygga upp områdesspecifika verksamheter eller stärka samverkan och samordningen lokalt. Insatserna riktar sig i första hand till områden med socioekonomiska utmaningar. Fokus för föreningar och stiftelser är framförallt satsningar på en permanent och hållbar lokal utveckling som gynnar det geografiska området och de boende i området.

Att föreningar och stiftelser fokuserar på områdesspecifika insatser motiveras av att dessa områden ofta varit föremål för kortvariga insatser och projekt. Det kan också bero på att det saknas verksamhet och projekt för att förbättra uppväxt- och levnadsvillkor, för att minska och motverka segregation i dessa områden. Ytterligare en förklaring är att de offentliga insatserna inte räcker till för att täcka behoven som finns i områdena.

Föreningar och stiftelser föreslår insatser som direkt riktar sig till de boende och syftar till att stärka deras egna deltagande i samhället. Detta görs bland annat genom att skapa fler mötesplatser i områden, erbjuda läxhjälp och språkcafé och jobba för samverkan med andra aktörer. Det kan också handla om att starta lokala utvecklingsgrupper för att engagera både boende och andra aktörer i det lokala samhället.

Föreningar och stiftelser ser också behov av ökad samverkan och samordning av insatser i området med övriga civilsamhället. Det finns vidare behov av att förbättra och stärka samarbetet på lokal nivå mellan olika aktörer, såsom kommuner, civilsamhället, näringslivet och myndigheter, i arbetet mot segregation. Ett sådant samverkansprojekt kan vara att starta upp nätverk och samverkansplattformar. En del föreningar och stiftelser planerar att arbeta med opinionsbildning och påverka mediebildningen av områden som bedöms porträtteras negativt i media. Exempel på detta är att ge ut en lokaltidning med reportage från specifika områden och porträtt av boenden i dessa områden.

5. PÅGÅENDE ARBETE

Mycket arbete bedrivs redan på lokal, regional och nationell nivå för att förbättra uppväxt- och levnadsvillkoren för människor. I detta avsnitt redogörs för det arbete som kommuner, regioner och civilsamhället beskriver i dokumenten.

Redogörelsen i kapitel fem ska förstås utifrån att underlagen endast beskriver en del av aktörernas arbete. Detta gäller framförallt kommunerna och deras pågående arbete. Generellt är ideella föreningar och stiftelsers ansvarsområden och inriktning i jämförelse med kommuner och regioner mycket snävare och ofta inriktat på en eller ett fåtal sakfrågor eller särskilda målgrupper.

5.1 Mycket arbete pågår redan i kommunerna för att motverka och minska segregation

Mycket arbete pågår redan i kommunerna för att minska och motverka segregation. Social hållbarhet är högt på agendan i många kommuner. Vissa kommuner har politiska mål inom social hållbarhet där minskad segregation och skillnader mellan grupper ingår. I majoriteten av kommunerna finns också ett pågående arbete kring olika samverkansformer mellan kommunen och andra aktörer som exempelvis Polisen, Arbetsförmedlingen och civilsamhället. Civilsamhället beskrivs ta en viktig roll vad gäller att minska och motverka segregation i kommunen. Men det behövs ofta en bättre struktur för samverkan mellan kommunen och civilsamhället. Detta kan exempelvis handla om formella mötesformer med tydligt syfte.

Kommunernas befintliga arbete för att motverka och minska segregation är i linje med deras ordinarie uppdrag inom boende, skola och integrering på arbetsmarknaden. Pågående arbetet handlar exempelvis om bostadsplanering och att verka för en socialt hållbar bostadsförsörjning med fokus på unga, äldre och nyanlända. Flera kommuner satsar även på en mer likvärdig skola. Exempelvis pågår insatser för att införa tvåläraresystem blanda elever från olika områden, utöka elevhälsan, anställa integrationspedagoger och utveckla samarbetsformer för läxhjälp. Andra exempel kopplar till arbetsmarknadsinsatser riktat till nyanlända eller personer som står långt bort från arbetsmarknaden som långtidsarbetslösa men ibland även brett till försörjningsmottagare. En kommun har till exempel startat en nyföretagarutbildning på lätt svenska och ordnar workshops för kommunens företagare med temat integration. Det pågår även ESF-projekt i flertalet kommuner, ofta med fokus på långtidsarbetslösa, nyanlända och kvinnor.

Slutligen har en del kommuner arbetat med riktade insatser mot socioekonomiskt utsatta områden, ofta med fokus på nyanlända. Exempel på detta kan vara integrationsinsatser som syftar till att få fler nyanlända att engagera sig i aktiviteter utanför skolan eller att hjälpa nyanlända till arbete.

Sammantaget pågår i majoriteten av kommunerna redan mycket arbete mot segregation och/eller ojämlika uppväxt- och levnadsvillkor. De flesta insatser som görs är kompensatoriska och individbaserade. Vad som saknas är ofta uppföljning och utvärdering av de insatser som redan görs, något som framkommer i kommunernas behovsanalyser.

5.2 Jämlik hälsa fokus i regioners pågående arbete

Det är svårt att få en bra bild av regioners pågående arbete. En orsak till det är att det är få regioner med i underlaget och att de ofta utgår från kommunernas arbete snarare än den egna verksamheten. Det går dock att utvärdera en del pågående insatser

med koppling till att minska och motverka segregation i regionerna. Dessa har framförallt koppling till de frågor som ligger inom ramen för regionens ansvarsområden, så som jämlik hälsa och regional utveckling. Fokus ligger på att erbjuda jämlik hälsa där insatser ofta görs med särskild inriktning på nyanlända och utrikes födda. Utöver hälsoinsatser riktas insatser främst till områden så som näringslivsutveckling, kultur och samhällsplanering.

Det arbete som bedrivs ute i regionernas kommuner kan se väldigt olika ut, där vissa kommuner i en region har arbetat systematiskt med frågorna i flera år medan andra knappt har segregation på agendan. Vidare har inte alltid arbetet ett uttalat fokus på just segregation, utan tar istället avstamp i ett vidare begrepp som social hållbarhet eller jämlikhet.

Slutligen lyfter en region att arbetet för att minska och motverka segregation till stor del drivits i projektform och att det skulle behövas mer systematik och långsiktighet i arbetet.

5.3 Föreningar och stiftelser arbetar med olika fokus och inriktning

Föreningar och stiftelser är eniga om att de har en viktig roll att spela för att minska och motverka segregation. En del föreningar och stiftelser arbetar i dagsläget med en tydlig inriktning att minska och motverka segregation. Andra aktörer bedriver istället verksamhet eller aktiviteter som verkar för bättre uppväxt- och levnadsvillkor generellt. Denna typ av verksamhet kan bland annat handla om att arbeta med integrationsinsatser, kultur eller jämställdhet.

Föreningar och stiftelser kompletterar till stor del de offentliga aktörernas insatser. Svenska för invandrare och Arbetsförmedlingen kompletteras genom att föreningar och stiftelser till exempel erbjuder språkträning eller hjälp med sitt CV. Föreningarnas och stiftelsernas pågående verksamhet är ofta väldigt målgruppspecifik och har ett lokalt fokus. Framförallt bidrar aktörernas pågående arbete till att främja social delaktighet.

Underlagen visar även på en rad olika verksamheter som sker både enskilt och i samverkan mellan det lokala civilsamhället, kommunen och det lokala näringslivet. Bland annat bedrivs verksamheter som syftar till att bygga relationer med medborgarna i områdena där aktörerna verkar.

6. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

Rambolls genomläsning av underlagen visar på återkommande mönster och tematiker i aktörernas beskrivningar av problem och utmaningar kopplade till segregation.

Segregationen som beskrivs handlar i huvudsak om att det finns stora skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor för personer boende i områden med socioekonomiska utmaningar jämfört med personer boende i områden med goda socioekonomiska förhållanden. Områden med socioekonomiska utmaningar kännetecknas bland annat av en högre andel människor utan arbete eller med försörjningsstöd samt ett lägre valdeltagande. I områden med goda socioekonomiska förhållanden är situationen istället det motsatta. Boendemiljön i områden med socioekonomiska utmaningar kännetecknas även ofta av bristande tillgång till samhällsservice och av brist på meningsfulla fritidsaktiviteter.

Det är framförallt ideella föreningar och stiftelser som skildrar de boendes perspektiv av segregationen. I dessa kartläggningar framkommer att boende i områden med socioekonomiska utmaningar upplever negativa konsekvenser av segregationen. Detta tar sig bland annat uttryck i en känsla av utanförskap och en upplevelse av att ha sämre livsmöjligheter än boende i områden med bättre socioekonomiska förhållande. Grupper som särskilt missgynnas av segregationen är utrikesfödda kvinnor och nyanlända ungdomar.

Kommuner, regioner och ideella föreningar och stiftelser ser alla ett behov av en ökad sektorsövergripande samverkan i arbetet mot att minska och motverka segregation. Samverkan behövs både inom flera sektorer och inom olika sakfrågor. Framförallt pekar behovsanalyserna och planer för fortsatt arbete på ett behov av utökad samverkan inom områden kopplat till skola, arbete och bostad. Kommunerna och ideella föreningar lyfter även vikten av att öka den lokala samverkan. Samverkan kring forskning, fritidsaktiviteter och boendemiljö är andra prioriterade områden. Samverkan behövs av flera anledningar. En ökad samverkan kan bland annat leda till att redan befintliga insatser kompletteras och stärks samt att nya insatser samordnas på ett bättre sätt. Samverkan bidrar även till erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan aktörer.

Med undantag för behoven om att utveckla och stärka samverkan bedömer Ramboll att kommunernas behov i huvudsak berör områden som kommunerna själva har råddighet över och kan hantera. Detta är oftast inte fallet för de ideella föreningarna och stiftelserna. Dessa aktörers behov är i större utsträckning beroende av andra aktörer. Exempelvis handlar behoven ofta om mer resurser till den egna verksamheten. Det kan även handla om generella behov som andra aktörer ansvarar över, så som insatser i skola eller på arbets- och bostadsmarknaden. På grund av detta förekommer det ibland ett glapp mellan ideella föreningars och stiftelsers behovsanalyser och deras plan för fortsatt arbete.

De insatser som beskrivs i de ideella föreningarnas och stiftelsernas plan för fortsatt arbete riktar sig i regel till ett geografiskt avgränsat område. Ofta syftar insatserna till att stärka det lokala närsamhället, både på individnivå – riktat till de boende – och på lokal nivå.

Ett perspektiv som sällan lyfts i kartläggningarna generellt är nuläget och levnadsvanorna hos människors i områden med goda socioekonomiska förhållanden. Ramboll konstaterar att få insatser syftar till att förändra exempelvis beteendemönster för grupper som bor i områden med socioekonomiskt goda förhållanden.

7. ANALYS

I detta kapitel presenteras Rambolls analys utifrån genomläsningen av underlagen och sammanställningen i tidigare avsnitt.

7.1 Vilken separation/åtskillnad framställs som ett problem?

Underlagen beskriver problem som till störst del berör regeringens fem prioriterade områden: boende, arbetsmarknad, skola och utbildning, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Det huvudsakliga problemet som beskrivs i aktörernas underlag är att människor med olika levnadsvillkor ofta lever rumsligt separerade. Däremot är det svårare för oss att bedöma huruvida aktörerna upplever att problemet framförallt handlar om att det finns en uppdelning vad gäller levnadsvillkor i staden eller om problemet snarare handlar om att vissa områden präglas av en koncentration av vissa grupper.

De problem som beskrivs handlar i första hand om skillnader mellan geografiska områden med olika socioekonomiska förhållanden, vilket främst tar sig uttryck i en socioekonomisk boendesegregation.

Kommunerna beskriver ofta segregationen i siffror medan föreningar och stiftelser istället främst beskriver konsekvenserna och upplevelsen av de ojämlika uppväxt- och levnadsvillkor utifrån målgruppens perspektiv.

7.1.1 Underlagen vittnar om en bred definition av segregation

Aktörernas beskrivning av segregation saknar ofta en skala i bedömningen av segregation. Alltså: vid vilken punkt blir den rumsliga separationen ett problem och varför är segregationen ett problem? Underlagen vittnar om att aktörerna har olika uppfattning om detta. Detta är dock inte förvånande då det saknas en vedertagen standard för när en rumslig uppdelning definieras som ett problem.

7.1.2 Mycket fokus på framförallt områden med socioekonomiska utmaningar och boende i dessa områden

En iakttagelse från Ramboll gällande aktörernas problembeskrivning och planer för fortsatt arbete är att det framförallt är områden som bedöms ha de största utmaningarna att hantera som står i centrum. Detta är tydligast i kommunernas kartläggningar. Segregerade områden porträtteras ofta som bostadsområden med socioekonomiska utmaningar. Områden med goda socioekonomiska förhållanden nämns sällan som segregerade. Vissa aktörer diskuterar och bemöter emellertid detta. En region beskriver exempelvis hur deras analys särskilt fokuserat på kommuner med de största utmaningarna, men att även kommuner med mer gynnsamma förhållanden ur ett socioekonomiskt perspektiv lika mycket ingår i det segregerade landskapet.

Vidare argumenterar exempelvis en kommun för nödvändigheten av att lägga extra fokus på det geografiska området som står i kontrast till resten av kommunen. Hur kommunerna gör sina avgränsningar och undersökningsområden kan påverka omfattningen av den segregation som lyfts. De geografiska områdena som undersökts och jämförts har varit olika stora. En risk med att titta på stora områden är att segregationen kan verka mindre än den faktiskt är och skillnader mellan mindre geografiska områden riskerar att döljas.

7.1.3 Kartläggningarna beskriver framförallt skillnader i levnadsvillkor

Majoriteten av kartläggningarna, främst kommunernas, redovisar statistik och nyckeltal kopplat till regeringens fem prioriterade områden och belyser skillnader mellan geografiska områden och grupper. Kartläggningarna ger främst en nulägesbild

av skillnader i levnadsvillkor, där aktörerna i varierad grad gör en djupare analys av problemen och hur de uppkommit.

En förklaring till aktörernas fokus på nyckeltal kopplat till de fem områdena och att många aktörer inte fördjupat analysen, kan sannolikt förstås genom att myndigheten föreslog att dessa områden tillsammans med vissa indikatorer kunde vara utgångspunkter i kartläggningen. Sammantaget ger kartläggningarna till stor del en nulägesbild kring skillnader i levnadsvillkor snarare än en analys kring segregationsproblemen. Detta har också försvårat Rambolls analys när det gäller att beskriva aktörernas problembeskrivningar av segregationen.

Det delområde som främst kopplar till segregation är boende. Inom detta område lyfter aktörerna i hög grad den rumsliga åtskillnaden mellan grupper av människor. Detta görs främst utifrån socioekonomi och etnicitet. En viktig segregationsaspekt, men som i stort sett saknas helt, är segregationen kopplat till arbetsmarknad. Inom detta delområde lyfts framförallt skillnader i inkomst, förvärvsfrekvens, ekonomisk utsatthet osv. Vad som däremot saknas är en analys av skillnader i yrken mellan grupper, exempelvis svensk- och utlandsfödd eller män och kvinnor. Det hade varit en intressant aspekt att belysa vilka grupper som dominerar inom olika typer av arbeten.

7.2 Vilka problem/konsekvenser har den här separationen/åtskillnaden?

Det är relativt vanligt att aktörerna fokuserat på att undersöka och beskriva nuläget i områden med socioekonomiska utmaningar. Ramboll ser generellt ett större fokus på vissa grupper och boendeområden. Däremot är det färre som problematiserat nuläget i områden med goda socioekonomiska förhållanden eller diskuterat exempelvis rörelsemönstret för boenden i områden med goda socioekonomiska förhållanden.

Ramboll kan inte dra några entydiga slutsatser kring vilka effekter dessa problemrepresentationer får. Men ser bland annat att många av insatserna som presenteras i planerna för fortsatt arbete snarare är områdesbaserade åtgärder och insatser än strukturförändrade åtgärder. Vilket skulle kunna förklaras av att kartläggningarna också haft ett särskilt fokus på att beskriva nuläget i områden som bedöms ha störst utmaningar. Samtidigt noteras också exempel på såväl föreningar och stiftelser som kommuner som problematiserar segregationen mer utifrån ett "hela staden perspektiv". I dessa fall ser Ramboll ibland att insatserna som föreslås också är mer brett riktade, eller att aktörerna har som ambition att rikta sig mot hela kommunen.

Flertalet kommuner planerar en ökad strategisk styrning i sitt arbete mot segregation och att formulera en gemensam målbild med andra aktörer. För att bedriva ett effektivt arbete krävs det att involverade aktörer arbetar åt samma håll och har samma bild av vad som bör åtgärdas. För att de interna insatserna ska leda till minskad segregation krävs det dock att arbetet därefter tas vidare. Segregationen kommer inte minska av att en problem- och målbild formulerats, för det krävs det faktiska åtgärder.

7.3 Vilka individer/grupper missgynnas/gynnas av problemframställningen?

7.3.1 Risk för snedvridning beroende på vems perspektiv som lyfts

Föreningarna och stiftelserna adresserar i högre utsträckning än kommuner och regioner segregationens konsekvenser på individnivå. Föreningarna och stiftelserna har ofta utfört intervjuer eller workshops med representanter från målgruppen.

Kommuner och regioner har istället ofta baserat sina kartläggningar på tjänstepersoners perspektiv.

Det finns en potentiell bias i behovsanalyserna beroende på vems perspektiv som lyfts fram. Kommuner bygger ofta behovsanalysen på tjänstepersoners perspektiv. Detta kan leda till att enskilda tjänstepersoners perspektiv får stort utrymme i behovsanalysen och att målgruppers egna perspektiv förbises. Ett tjänstemannaperspektiv kan ha fördelen av att baseras på stor sakkunnighet. Nackdelen med detta är samtidigt att målgruppen kan ha en annan bild av vilka problem som finns och vilka insatser som behövs för att komma tillrätta med dessa.

Föreningar och stiftelser belyser istället framförallt målgruppens perspektiv. Det finns potentiella biasproblem även med detta. Ett problem är att det ofta är ett ganska litet urval som får representera målgruppen och att det är svårt att dra några övergripande slutsatser utifrån ett fåtal intervjuer. De slutsatser som dras och behov som lyfts fram blir därmed i hög grad baserade på enskilda individers perspektiv och kan vara svåra att generalisera. Det kan också finnas en potentiell bias i de intervjupersoner och respondenter som väljs ut. Ett exempel på detta är att föreningens medlemmar naturligt belyser det arbete som föreningen utför och betonar värdet av detta. Bilden av föreningens arbete blir därmed mindre objektiv.

7.3.2 Ibland motstridiga upplevelser av segregationen

Vid genomgången av kartläggningarna framträder ibland motstridiga upplevelser av segregationen. Det framkommer bland annat olika uppfattningar om den övergripande problembilden mellan boende och tjänstemän på kommunnivå eller myndigheter. Det handlar exempelvis om den upplevda tryggheten i förhållande till att vissa upplever områden eller situationer som ett stort segregationsproblem medan andra inte alls delar samma bild.

Ett särskilt intressant exempel är en kartläggning från en förening som via enkäter undersökte bilden av ett särskilt bostadsområde. De ställde frågor kopplat till området och lät både boende i området och invånare från andra delar besvara enkäten. Där framgick tydligt att bilden av området skilde sig markant mellan boende i området och boende utanför området. De som inte är boende i området hade en starkt negativ inställning till området medan de som bor i området inte delade den negativa bilden. Detta exempel påvisar en stigmatisering av vissa områden som kan leda till att öka klyftan mellan grupper från olika delar av en kommun eller stad.

Att beskrivningarna av segregation ibland inte sammanfaller med boendes upplevelser skulle kunna vara en konsekvens av den mediala bilden som ofta målas upp av vissa områden. I kartläggningarna framkom även att boende i områden som polisen rubricerat som "särskilt utsatt" upplevde detta som en orättvis stämpling av området.

7.4 Hur arbetar/vill aktörer åtgärda separationen/åtskillnaden?

För att lösa problemen som beskrivs i kartläggningarna och behovsanalyserna behövs omfattande och strukturella åtgärder. Som framkommit i detta dokument konstaterar underlagen att uppväxt- och levnadsvillkor ser mycket olika ut mellan människor och att människor med olika levnadsvillkor ofta lever rumsligt separerade.

Ramboll ser att de lösningar som presenteras ofta är för kortsiktiga eller inriktade på det som för stunden diskuteras i media och politiken. Exempelvis tas det i flera kartläggningar upp att en lösning på droghandeln, som upplevdes som ett problem i vissa områden, var att sätta upp övervakningskameror där droghandeln bedrevs.

Detta resulterade dock i att droghandeln istället flyttade in i trapphus, vilket ledde till ökad otrygghet för boenden i området.

7.4.1 Kommunerna och regionerna föreslår framförallt organisatoriska insatser

Kommunernas planer för fortsatt arbete tar sig framförallt uttryck i organisatoriska insatser. Kommuner vill förbättra sin interna styrning, öka intern och extern samverkan och arbeta förebyggande framförallt riktat mot barn och unga. Regionernas arbete mot segregation handlar mycket om hälsofrämjande insatser. Detta faller sig naturligt då hälso- och sjukvård ligger under regionernas ansvar. I övrigt planerar regionerna främst organisatoriska och interna insatser. Generellt handlar dessa insatser om att öka samverkan med andra aktörer i regionen och få en sektorövergripande problem- och målbild av segregation.

Ett bra första steg kan därför vara att arbeta med interna strukturer och att formulera en gemensam målbild med andra aktörer i arbetet mot segregation. För att bedriva ett effektivt arbete krävs att involverade aktörer arbetar åt samma håll samt har samma bild av problemet vad som bör åtgärdas.

De insatser som planeras svarar mot kommuner och regioners behovsanalyser. Genomgående lyfts behovet av strategisk styrning och ökad samverkan hos dessa aktörer och det är också fokus för deras planer för fortsatt arbete. Däremot är det svårare att avgöra om alla de organisatoriska insatser som föreslås kommer vara effektiva i arbetet mot att minska och motverka segregation och de faktiska problem som adresseras i kartläggningarna. Ramboll bedömer det som viktigt att de organisatoriska insatser som föreslås inte resulterar i "mer av det gamla" och ineffektiv byråkrati. Därutöver behöver de mål, strategier och konkreta åtgärder som antas följas upp och utvärderas löpande för att säkerställa att insatserna är ändamålsenliga och effektiva.

7.4.2 Föreningarna och stiftelserna föreslår en bred palett av insatser

Föreningarnas och stiftelsernas planer för fortsatt arbete visar på en rad olika förslag på insatser för att lösa segregationen. Ramboll anser att insatserna i varierande grad har möjlighet att motverka och främja segregationen. Flera av insatserna som föreslås av föreningarna och stiftelserna är framförallt områdesbaserade åtgärder och exempelvis insatser för att främja människors delaktighet i samhället.

En potentiell utmaning kopplat till insatser riktade mot specifikt avgränsade områden eller stadsdelar, är att det har liten möjlighet att påverka de strukturella förutsättningarna och mekanismerna som skapat segregationen. Däremot kan områdesbaserade insatser minska och motverka segregationens negativa effekter och förbättra levnadsvillkoren för boende i ett område.

För en stor del av aktörerna är sannolikheten att de planerade insatserna kommer kunna genomföras utan ytterligare finansiering, dock väldigt liten. Ett stort antal föreningar och stiftelser skriver att de saknar finansiering i nuläget. Många föreningar beskriver även problemet med att ständigt arbeta med kortsiktiga budgetar. Detta leder till att arbetet blir bundet till att bedrivas i projektform, vilket gör att det långsiktiga perspektivet som många är överens om krävs för att bekämpa segregationen saknas.

7.4.3 Glapp mellan kartläggning, behovsanalys och planerade insatser

Kartläggningarna har olika breda perspektiv. En del kartläggningar beskriver hur segregationen ser ut inom en rad områden och ger en heltäckande bild av

levnadsvillkoren för olika grupper i området som täcks. Andra kartläggningar är mer fokuserade på ett område, så som folkbildning, hälsa eller föreningsliv. Det faller sig därmed naturligt att i de mer fokuserade kartläggningarna hänger kartläggningen, behovsanalysen och de planerade insatserna ihop på ett mer tydligt sätt än i de heltäckande kartläggningarna. Detta innebär dock inte att ena typen är bättre eller att aktörer som kartlagt ett smalare område arbetar på ett mer effektivt sätt mot segregation.

Generellt är behovsanalyserna mer visionära och kan nästan beskrivas som en önskelista av insatser och resurser som skulle behövas i arbetet mot segregation. De planerade insatserna är ofta betydligt snävare än insatserna som beskrivs som behov. Detta är förstås naturligt, då de planerade insatserna ska kunna genomföras med de resurser som aktören besitter.

7.4.4 Stärk långsiktigt arbete och utvärdering

Ett återkommande behov som uttrycks i aktörernas underlag är långsiktighet och tålamod vad gäller insatser. Det har lyfts att politiken måste tänka långsiktigt och inte endast sätta in snabba och kortsiktiga lösningar för att lösa segregationen som finns. Framförallt i områden med socioekonomiska utmaningar som ofta varit föremål för kortsiktiga projekt och satsningar. Långsiktighet uppfattas vara viktigt för att bryta segregation. En svårighet är att politiken ofta styrs av målet att behålla den politiska makten. Därmed tas beslut som sannolikt visar på snabba men kortsiktiga resultat som kan gynna den nuvarande politiska majoriteten inför kommande mandatperiod.

Många aktörer lyfter även vikten av att arbeta kunskapsbaserat och att utreda vilka insatser som faktiskt fungerar för att kunna arbeta strategiskt och effektivt för att minska och motverka segregation.

8. BILAGA 1

I denna bilaga återges en förenklad tabell av dokumentanalysens kategoriseringar.

Tabell 1 Förenklad beskrivning av kategoriseringen i dokumentanalysen

Vilka områden tas upp i respektive kartläggning samt övriga områden som tas upp.	Nyckelord för insatser i plan för fortsatt arbete	Vem/vilka är målgruppen för arbetet framåt?	Hur beaktas ett jämställdhetsperspektiv i materialet?
Arbetsmarknad	Samverkan inom verksamheten	Nyanlända	Hur jämställdhet beaktas i kartläggningarna
Skola och utbildning	Samverkan mellan verksamheter	Kvinnor	
Boende	Strategisk styrning	Barn och unga	
Demokrati och civilsamhälle	Operativa insatser	Internt fokus	
Brottslighet	Ny eller särskild funktion	Specifika områden	
Hälsa			